

موزه های دانشگاه تهران از گذشته تا امروز و چشم اندازی برای فردا

هنان فهیمیان^۱

مریم رجبی جوشقانی^۲

چکیده:

موزه‌های دانشگاهی مکان‌های آموزشی و پژوهشی وابسته به دانشگاه‌ها هستند که به منظور حفظ هویت تاریخی و نیز ارزش پژوهشی آنها از نهادهای مهمی برای مطالعات دانشگاه‌ها به شمار می‌روند. نخستین موزه‌های دانشگاهی در جهان در قرن ۱۷ و در ایران پدیده بسیار جدیدی است که از ابتدای قرن بیستم میلادی (۱۳۱۴ خورشیدی) آغاز شده است. پژوهش حاضر که به شیوه میدانی انجام شده و شیوه گردآوری اطلاعات در آن با روش مصاحبه و مشاهده بوده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که علی‌رغم جدید بودن آنها و مشکلات بسیاری که بر سر راه داشته‌اند این موزه‌ها در سال‌های اخیر پیشرفت‌های قابل توجهی داشته‌اند.

کلیدواژه ها: موزه‌های دانشگاهی موزه‌های دانشگاه تهران - تأسیس - توسعه - چشم‌انداز

Key words: University Museums, Tehran University Museums, Establishment, develop, future.

---

^۱ کارشناس ارشد باستان شناسی، راهنمای باغ موزه نگارستان
fahimianh@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد تاریخ، راهنمای باغ موزه نگارستان
Maryam.rajabi60@ut.ac.ir

مقدمه

تا پایان سده نوزدهم میلادی در اغلب کشورهای جهان بندرت موزه ای برای تحقیق و مطالعه موجود بود. اما اکنون اهمیت و اعتبار موزه ها در کار آموزش کاملا ثابت و مشخص گردیده است.

از آنجایی که این موزه‌ها تاریخچه پیدایش نه چندان طولانی در ایران ندارند از این رو اطلاعات و منابع مکتوب بسیاری در رابطه با آنها وجود ندارد. از این رو تدوین مطالب پیش رو با مشکلات بسیاری مواجه بود. عدم وجود منابع کتابخانه‌ای و انتشارات در مورد این موزه‌ها از بزرگترین چالش‌ها برای تهیه مطالب بود. از این رو تنها روش موجود برای گردآوری اطلاعات روش گردآوری اطلاعات از طریق پژوهش میدانی و بهترین روش مصاحبه بود. از این رو پرسشنامه‌هایی با توجه به اهداف مورد نظر تدوین شد و به همراه بازدید و مشاهده دقیق موزه‌ها، مصاحبه‌ها با مسئولان و دست‌اندرکاران این موزه‌ها انجام شد که نتایج آن را در ادامه ملاحظه می‌فرمایید.

موزه دانشگاهی و تاریخچه آنها:

موزه‌های دانشگاهی مکان‌های وابسته به دانشگاه‌ها هستند که در خدمت اهداف آموزشی و پژوهشی آن دانشگاه تأسیس می‌شوند. تاریخچه موزه‌های دانشگاهی به قرن ۱۷ میلادی و به تأسیس موزه آشمولین در دانشگاه آکسفورد باز می‌گردد که یکی از قدیم‌ترین موزه‌های عمومی در انگلستان و یکی از نخستین موزه‌های مدرن به شمار می‌رود (بولیان، ۱۹۹۹، ۴۶). با تأسیس موزه آشمولین در ۱۶۸۳، موزه‌های دانشگاهی برای بیش از ۳۰۰ سال نقش مهمی در جمع‌آوری مجموعه‌ها، پژوهش، تدریس، نمایش مجموعه‌ها و اطلاع‌رسانی در جهان دارد.

تحولاتی که در فاصله قرون ۱۷ تا ۲۱ در زمینه آموزش، فعالیتهای آموزشی و افزایش دانش و آگاهی ما از جهان طبیعی و فرهنگی منجر به انباشت، استفاده و نیز دسترسی به شمار

زیادی از اشیا و گونه‌ها در موزه‌های دانشگاهی شده است. به این ترتیب این مجموعه‌ها نقش به‌سزایی برای فراهم کردن منابع مطالعاتی و پژوهشی برای دانشجویان و پژوهشگران دانشگاهی را فراهم کرده‌اند. علاوه بر تحصیلات تکمیلی این موزه‌ها برای مخاطبین غیر دانشگاهی و نیز خانواده‌ها و کودکان نیز محیط مناسبی برای بازدید و آموزش فراهم کرده‌اند.

اشیا و مجموعه‌هایی که در این موزه‌های دانشگاه نگهداری می‌شوند حاوی اطلاعات انبوهی هستند که هر یک گویای روایتی است. این مجموعه‌ها شامل گونه‌های آموزشی، تجسم برخی موضوعات و شاخه‌های علمی هستند و همواره نقش مهمی در پژوهش‌های کنونی دارند به ویژه در علوم زیستی و طبیعی، باستان‌شناسی و تاریخ دارند. مهم‌تر از همه اینها مجموعه‌های دانشگاهی در واقع بخشی از میراث مادی و معنوی دانشگاه‌های مربوطه‌اشان به شمار می‌روند. از سوی دیگر مجموعه‌های وابسته به موزه‌ها و نیز روند توسعه و گسترش این موزه‌ها و مجموعه‌های آنها روایتگر تاریخ و روند توسعه دانشگاه‌ها، رشته و گرایش خاص در آنها و نقشی است که در آن داشته‌اند (همیلتون، ج، ۷۳-۷۹، ۱۹۹۵).

به بیان دیگر از آنجایی که موزه‌های دانشگاهی ابزارهای لازم مانند منابع مطالعاتی، نمونه‌ها و اشیای مطالعاتی، و نیز نیروی انسانی لازم، پژوهشگران دانشگاهی، را در اختیار دارند از این رو دسترسی مستقیم به دانش و اطلاعات به روز دارند و بهتر از هر نهاد دیگری می‌توانند منعکس کننده پیچیدگی‌های جمع‌آوری، مطالعه و تفسیر مواد علمی، هنری و فرهنگی مادی و میراث غیرمادی باشند (لورنکو، ام، ۲۰۰۴، ۱۳).

این موزه‌ها برای پژوهشگران وابسته به دانشگاه‌ها و نیز برای دانشجویان از منابع ارزشمند مطالعاتی به شمار می‌روند. از سوی دیگر علاوه بر جامعه دانشگاهی این موزه‌ها می‌توانند زمینه‌هایی را برای تعامل افراد عادی با جامعه دانشگاهی را فراهم کنند (ساندل، آر. نایتینگل، ۲۰۱۲). با رشد روزافزون این تعامل موزه‌های دانشگاهی نسبت به نیازهای عمومی پاسخگوتر شدند به طوری که امروزه بخش وسیعی از فعالیت‌های بسیاری از موزه‌های دانشگاهی جهان مربوط به فعالیت‌های آموزشی است و حتی برخی از آنها

امروزه رویکردهای تجاری یافته‌اند (گوته، آ. ۱۰۳-۱۰۵، ۱۹۶۶). به طوری که با آغاز قرن ۲۱، موزه‌های دانشگاهی علاوه بر تمرکز بر آموزش اشیا محور عملکردهای مدنی و فرهنگی مهمی را در جوامع بزرگ‌تر ایفا کرده‌اند (فورستر، آرنولد، ۲۰۰۶، چاترجی، ۲۰۱۱، ۳).

با این حال موزه‌های دانشگاهی پتانسیل لازم را برای متمایز کردن خودشان از انواع دیگر موزه‌ها دارند از آنجایی که مجموعه‌هایی که توسط دانشگاه‌ها شکل می‌گیرند برخی از قدیم‌ترین و نادرترین و بسیار مهم‌ترین اشیا را شامل می‌شوند. این مجموعه‌ها شواهد مادی را برای پیشبرد تدریس و دانش فراهم می‌کنند که از لحاظ میراث سازمانی برای دانشگاه‌ها ارزش معنوی فراهم می‌کنند و نیز اهمیت تعلیمی و فرهنگی عمومی برای مردم فراهم می‌کنند (بویلان، ۵۳، ۱۹۹۵).

موزه‌های دانشگاهی و انواع آنها:

موزه‌های دانشگاهی با توجه به اهداف، کاربردها و سابقه تاریخی آنها انواع مختلفی دارند. به عبارت دیگر موزه‌ها و مجموعه‌های دانشگاهی را با توجه به رشته‌ها و گرایش‌هایی که به آنها تعلق دارند و نیز ماهیت اشیایی که در خود جای داده‌اند را به دسته‌ها و گروه‌های مختلف قابل تقسیم بندی هستند (لورنکو، ۲۰۰۵). با توجه به فهرست موزه‌های دانشگاهی در وب سایت یومک دسته‌های مختلف موزه‌های دانشگاهی عبارت موزه‌های باستان‌شناسی و تاریخ هنر، تالارهای تشریح و انسان‌شناسی جسمانی، موزه‌های هنر طبیعی و اجتماعی، موزه‌های تاریخی، موزه‌های نجوم و ستاره‌شناسی، آکواریوم‌ها یا مجموعه‌های آبی، مجموعه‌ها و خانه‌های شخصی - قدیمی، مراکز علمی و هنری، موزه‌های بیمارستانی و درمانی، گالری‌های هنری موقوف و دایم، و نیز مجموعه‌های خاص متعلق به رشته‌ها و گرایش‌های مختلف که وابسته به گروه‌های علمی مختلف هستند، و نیز مجموعه‌های خاص (مانند نسخ خطی، مجموعه عکس‌ها و ...) که در اختیار کتابخانه‌های دانشگاهی هستند (وب سایت رسمی یومک).

دسته‌های مختلف موزه‌ها دانشگاه تهران:

با توجه به تقسیمات موزه‌های دانشگاهی توسط یومک موزه‌های دانشگاه تهران را می‌توان به این ترتیب تقسیم بندی کرد که هر کدام شامل موزه‌های مختلف هست. موزه‌های علوم طبیعی، باستان‌شناسی و تاریخ هنر، خانه‌های شخصی-قدیمی، مجموعه‌های خاص که به اختصار هر کدام بررسی می‌شود:

موزه‌های علوم طبیعی: موزه جانورشناسی، موزه زمین‌شناسی، موزه گیاه‌شناسی (هرباریوم)

باستان‌شناسی و تاریخ هنر: باغ موزه نگارستان. موزه موسسه باستان‌شناسی

خانه‌های شخصی - قدیمی: خانه موزه دکتر مقدم

مجموعه‌های خاص: موزه انگل‌شناسی

موزه‌های دانشگاه تهران:

باغ موزه نگارستان:

این بنا و باغ آن بین سال‌های ۱۲۲۲-۱۲۲۸ هـ ق (۱۸۰۷ میلادی) ساخته شد و در زمان ساخت خارج از محدوده شهر تهران قرار داشت. فتحعلی شاه قاجار، به این باغ علاقه ویژه‌ای نشان می‌داد و اغلب مدتی از تابستان را در این باغ به سر می‌برد. به همین جهت، به ساختمان‌ها و تزئینات آن می‌افزود؛ به‌طور مثال، به دستور او گلخانه بزرگی در ضلع شمالی باغ احداث شد که به نارنجستان شهرت یافت. به دلیل اینکه نقاشی‌ها و نگاره‌های متعددی از فتحعلی‌شاه و درباریان او در ساختمان‌های مختلف این باغ وجود داشت به نگارستان شهرت یافت. در منابع مکتوب ذکر شده سر در اصلی باغ نگارستان که در جبهه جنوبی و

تقریباً مقابل میدان بهارستان قرار داشت بنایی رفیع و دارای چند بالا خانه مزین به کاشی وجود داشت که امروزه اثری از آن برجای نمانده است. همچنین در دوران احمد شاه (آخرین پادشاه قاجار) مدرسه صنایع مستظرفه تحت ریاست کمال‌الملک در عمارت حوضخانه گشایش یافت. و در سال ۱۳۰۷ شمسی به عنوان محل دایمی دارالمعلمین و دانشسرای عالی در نظر گرفته شد. در ۱۳۱۵ هـ خ، کتابخانه دانشسرای عالی ساخته شد که معاونت آن را پروین اعتصامی به‌عهده داشت؛ اکنون در این ساختمان موزه هنرهای تجسمی معاصر بانک پاسارگاد با آثار هنرمندان فاخری چون خانم منیرفرمانفرمایان، منوچهر یکتایی، سهراب سپهری و... گشایش یافته است. در سال ۱۳۳۵ شمسی مؤسسه لغت‌نامه دهخدا، کلاس‌های زبان‌های خارجی، جغرافیا و کلاس‌های عمومی دانشکده ادبیات در نگارستان دایر شد. در ۱۳۳۷ نیز مؤسسه تحقیقات اجتماعی در این مکان آغاز به کار کرد. از ۱۳۴۱ تا ۱۳۷۰ هـ خ دانشکده علوم اجتماعی در این محل دایر بود و پس از انتقال آن، زمانی که در ۱۳۷۱ قصد واگذاری و تخریب آن را داشتند، روح‌الامینی مقاله‌ای با عنوان *حساب حال* در روزنامه اطلاعات نوشت و به واگذاری و تخریب آن اعتراض کرد. این محل نزدیک به دو سال متروکه بود، تا این که در آبان ۱۳۷۴ حسن حبیبی، معاون اول رئیس‌جمهور وقت، از این مکان دیدن و یکی از کارشناسان میراث فرهنگی به نام مهندس دانشور را برای تهیه نقشه و بازسازی باغ معرفی کرد. او نیز با هماهنگی دانشگاه، نقشه اولیه را به دست آورد و تغییرات انجام شده را اصلاح کرد. این بنا در تیرماه ۱۳۹۲ به عنوان موزه تاریخ مفاخر (باغ موزه نگارستان) فعالیت مجدد خود را آغاز کرد.

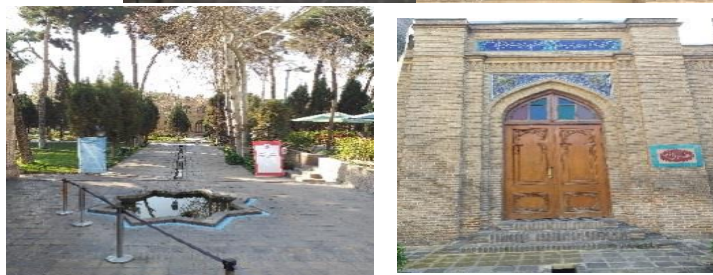
مجموعه‌های که در باغ موزه نگارستان موجود است شامل موزه مکتب کمال‌الملک (شامل ۳ تابلو استاد کمال‌الملک و بالغ بر ۱۲۰ تابلو از شاگردان نسل اول و دوم استاد کمال‌الملک می‌باشد. شاگردان استاد کمال‌الملک، بالغ بر ۷۰ تن می‌شوند که بیش از ۵۰ نفر آنان، به مراتب والای هنر دست یافتند. این مکان و با همت سازمان زیباسازی شهرداری تهران در روز ۲۴ تیر ماه سال ۹۲ افتتاح شد.) نقاشی صف سلام فتحعلی شاهی (یک اثر منحصر به فرد به دوره قاجار شامل ۵۴ قطعه به وسعت $20 \times 2/5$ متر مربع بزرگترین دیواره نگاره تاریخی در ایران است. این دیوارنگاره صف سلام در چهارم اسفند ماه ۱۳۹۵

در محل مجموعه فرهنگی و تاریخی باغ موزه نگارستان به نمایش درآمده و با شماره ۷۶۵ به ثبت آثار ملی ایران رسیده است.)، مجموعه آثار منیر شاهرودی فرمانفرمائیان (خانم منیر تنها هنرمندی است که در ۴۰ سال اخیر از ترکیب آینه کاری، اشکال هندسی، نقش مایه ها و نقاشی پشت شیشه استفاده کرده تا آثار مدرن خود را خلق کند. نمایشگاه حاضر شامل ۵۱ اثر ارزنده از این هنرمند است) از دیگر موارد می توان به سردیس فردوسی (نصب در تاریخ ۲۸ خرداد ۱۳۱۵ شمسی)، تالار روح الالمینی، مجموعه اسناد و عکس های تاریخی ملک الشعرا بهار، مجموعه مجسمه مینیاتورهای مردم شناسی جهانگیر ارجمند، مجموعه تابلو معرق سوخت استاد علی اسفرجانی، مجموعه کاشی های باغ موزه نگارستان، مجموعه نقاشی های اهدایی استاد فتح الله عباد، مجموعه فرش های نفیس اهدایی غلامعلی ملول، مجموعه نقره های نفیس اهدایی غلامعلی ملول، اتاق مقدم و کلاس درس دانشسرا اشاره کرد.

از جمله نقاط مثبت باغ موزه نگارستان می توان به مجموعه پژوهش و تالیفاتی چون مرمت و نصب ۵۴ قطعه نقاشی دیوار نگاره صف سلام، کتاب دیوارنگاره صف سلام فتحعلی شاهی (بررسی تاریخی و موجودیت اثر از عمارت دیوانی قم تا باغ موزه نگارستان دانشگاه تهران)، کتاب باغ نگارستان، ویژه نامه نکوداشت دکتر احمد شیمی (استاد دامپزشکی دانشگاه تهران)، برگ فرهنگ در باغ موزه نگارستان، دارا بودن فضای تاریخی و تفریحی و فرهنگی، معماری زیبا و تاریخی جهت عکاسی و پژوهش دانشجویان معماری، وجود آثار نفیس هنری و تاریخی سبک های گوناگون از کلاسیک تا مدرن و مورد توجه هر تیف علاقمند به هنر، تهیه موزه مجازی باغ موزه نگارستان، تهیه بروشور دو زبانه از باغ موزه نگارستان (فارسی - انگلیسی) همچنین برگزاری نمایشگاه و کارگاه هایی چون کارگاه قصه گویی نمایشی با موضوع نقاشی برای دانش آموزان کم شنوا (در تاریخ ۱۹ اسفند ۱۳۹۷)، کارگاه کودکان بهزیستی (۹ آبان ۱۳۹۷)، کارگاه نقاشی کودکان با موضوع طبیعت (۲۲ و ۲۶ اردیبهشت ۱۳۹۷)، کارگاه بازیگری و گرافیک (۱۲، ۱۹ و ۲۶ مرداد ۱۳۹۶)، کارگاه پرسه در باغ (۲ خرداد ۱۳۹۶)، بازدید کودکان بدسرپرست (۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۶)،

کارگاه آزاد نقاشی با موضوع میراث فرهنگی و محیط زیست (روز ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۶)
اشاره کرد.

از چالش های که باغ موزه نگارستان مواجه است **باید به** عدم نور پردازی مناسب ، عدم سرمایش و گرمایش مناسب جهت آثار، مناسب نبودن ویتترین های آثار جهت حفاظت از رطوبت و نور، مناسب نبودن بستر سالن جهت نمایش تابلوها، نبود اطفای حریق مناسب با توجه به آثار و ویتترین ها(تنها وجود کپسول های اطفای حریق در موزه)، مناسب نبودن نگهداری و نمایش فرش های موزه، عدم نظافت استاندارد آثار موزه، نداشتن دوربین حرفه ای و چادر عکس مناسب جهت عکاسی آثار ، عدم کارشناس مرمت گر در نگارستان برای مرمت آثار ، عدم لیبل ها مناسب برای آثار ، عدم کارگاهی مناسب جهت آموزش گروه های دانش آموزی

باغ موزه نگارستان

خانه موزه مقدم:

موزه مقدم دانشگاه تهران و درحقیقت خانه مقدم از جمله خانه های مجلل دوران قاجار - متعلق به یکی از درباریان آن زمان به نام محمد تقی خان احتساب الملک رییس اداره احتسابیه (شهرداری تهران) در اواخر ناصری بوده است. احتساب الملک دارای دو پسر به نام های حسن و محسن بود که جهت ادامه تحصیل به اروپا رفتند. حسن در فعالیت های ادبی، سیاسی و اجتماعی حضور فعالی داشت و در جوانی در سال ۱۳۰۴ ش قبل از پدر فوت کرد. از او نمایشنامه بسیار معروف «جعفرخان از فرنگ آمده» به جا مانده است. برادر کوچکتر محسن تحصیلات اولیه خود را در مدرسه صنایع مستظرفه زیر نظر کمال الملک گذراند. در سن ۱۹ سالگی به توصیه کمال الملک راهی اروپا می شود و مدتی در فلورانس ایتالیا، آلمان فرانسه تحصیل می کند. پس از اتمام تحصیلات خود در رشته های نقاشی، تاریخ هنر و باستان شناسی در سال ۱۳۱۵ ه.ش به وطن بازگشت و به همراه همسر فرانسوی خود «سُلما» در خانه پدری - محل کنونی موزه مقدم - ساکن گردیدند. آنها در کنار فعالیت های علمی به گردآوری آثار و اشیاء تاریخی و فرهنگی پرداختند. استاد مقدم بسیاری از آثار ارزشمند جمع آوری شده مانند کاشی، قطعات سنگی تراشیده شده و غیره را با الهام از فضاهای سنتی - تاریخی به نحو چشمگیری در جای جای این عمارت قدیمی نصب و برخی دیگر مانند کلکسیون پارچه، چپق و قلیان، سفالینه، شیشه، تابلو نقاشی، مسکوکات، مهرها و اسناد تاریخی و غیره. را با نظم و ترتیب خاصی در خانه پدری نگهداری نمود. در سال ۱۳۵۱ ه.ش، زنده یاد استاد مقدم - استاد ممتاز دانشگاه تهران - با توجه به علاقه وافرش به علم، تاریخ و هنر، خانه پدری خود را به همراه آثار نفیس گردآوری شده وقف دانشگاه تهران نمود. استاد محسن مقدم در سال ۱۳۶۶ ه.ش دارفانی را وداع گفت و پس از مرگ همسر ایشان در سال ۱۳۶۹ ه.ش، تولید موزه مقدم در اختیار مستقیم دانشگاه تهران قرار گرفت. این موزه در سال ۱۳۸۸ ش به صورت رسمی افتتاح شد. در حال حاضر موزه مقدم در کل درازی ۵ هزار شی است که توسط استاد محسن مقدم جمع آوری شده است برخی از اشیا به صورت ثابت و برخی به صورت دوره ای به نمایش گذاشته می شود. زمان نمایشگاه دوره ای در قبل از کرونا هر ۴ یا ۵ ماه یکبار تعویض می شد ولی اکنون به خاطر شرایط کرونا و تعطیلی موزه تنها آثار چاپ سنگی مصورالملک به نمایش در آمده است و احتمالاً در اواخر اسفند تعویض می شود. بیشترین بازدید کننده های موزه مقدم

در دوران قبل از کرونا در طول هفته گروه های دانش آموزی، دانشجویی و اساتید، گروه سرای محله، توریست بودند. در اواخر هفته بازدید کنندگان عادی (خانوادگی و دوستان) هستند و بیشترین گروه های دانشجویی شامل دانشجویان معماری، عکاسی سپس باستان شناسی، گرافیک و تا حدی موزه داری هستند. بازخورد گروه های دانش آموزی و دانشجویی از بازدید رضایت بخش بوده است و گروه ها در هر تیفی متناسب با مقطع تحصیلی و رشته و درسی که دارند توضیح داده می شود. از ویژگی های بارز این موزه همگون بودن نسبی فضای معماری با آثار تاریخی موجود در آن است، فضایی که با مساحتی برابر با ۲۱۱۷ مترمربع شامل سه حیاط بیرونی (ساختمان تابستانی، اتاق پیشخوان، سالن گاهنگاری، کتابخانه (کارگاه)، ساختمان اربابی (برج)، ایوان قاجار، استخر، گلخانه، حوض ژاپنی، دیوار تجدد، حیاط اندرونی (زیرزمین، ایوان، اتاق زمستانی، حوضخانه) و سرایداری که اکنون این بخش اداری است.

از نقاط مثبت و قابل توجه امروزه موزه مقدم به عنوان موزه دانشگاهی و علمی این است که بازدید کننده در هنگام بازدید از معماری و آثار تاریخی با هم تلفیق شده است می تواند بهره برد. همچنین در حین راه اندازی موزه مقدم تصمیم بر این گرفته شد که با ایجاد یک کتابخانه، هم از کتابها و مجلات استاد مقدم نگهداری شود و هم اینکه بتوان این منابع را در راستای شناسایی و پژوهش بر روی آثار موزه مقدم در اختیار پژوهشگران قرارداد. در بخش حفاظت و مرمت آثار موزه مقدم در مرداد ماه سال ۱۳۸۹ همزمان با افتتاح موزه، کارگاه مرمت در محل موزه تعیین و مجهز گردید و عملیات مرمت و حفاظت و مطالعه بر روی باقی آثار و بویژه مجموعه منسوجات و بافته ها در اولویت کاری بخش حفاظت و مرمت قرار گرفت. از دیگر مسئولیت های این بخش همکاری در انجام رساله ها و پروژه های دانشجویی با دانشگاه های مختلف و فراهم کردن فرصت آموزشی برای دانشجویان در گذراندن پروژه های مرمتی خود بر روی آثار موزه ای، تحت نظارت کارشناسان مرمت این مجموعه انجام می پذیرد. از جمله کارگاه ها و کلاس های آموزشی در موزه مقدم، کارگاه آموزشی حفاظت و مرمت در باستان شناسی (سفال)، کارگاه آموزشی آشنایی با هنر سوخت و معرق، Work shop در تابستان ۱۳۹۸ (ساخت سفال های مینیاتوری الگوبرداری شده از سفالهای ویتترین های بخش سفال موزه) به مدت دو هفته کارگاه آموزشی کودکان، کارگاه نقاشی کودکان رنگینه و رنگین کمان، کارگاه نقاشی کودکان استان شهرک غرب

کارگاه هنری کودکان خانه کودک ناصر خسرو، کارگاه نقاشی مدرسه نوآور، کارگاه باستان‌شناسی برای کودکان، کارگاه قصه‌گویی و نمایش خلاق در موزه مقدم ۱، کارگاه قصه‌گویی و نمایش خلاق در موزه مقدم ۲، پژوهش و تالیفات موزه مقدم نیز شامل مطالعه تطبیقی و آزمایشگاهی پارچه‌اشکانی-سازانی، آسیب‌شناسی آثار شیشه‌ای به دست آمده از کاوش، مطالعه و بررسی آثار پارچه‌ای سست و شکننده، مکانیزم تخریب رطوبت بر تزئینات حوضخانه، حفاظت از منسوجات، ساماندهی بازدید هدفمند در موزه‌ها، مطالعه و بررسی مجموعه کاشی‌های موزه مقدم، معرفی تابلوی قهوه‌خانه‌ای بارگاه حضرت سلیمان(ع)، در بخش اینستاگرام موزه مقدم پژوهش‌هایی در زمینه خاطرات استاد مقدم و آثار موجود توسط راهنمایان موزه انجام می‌شود. چالش‌هایی که موزه مقدم با آن روبرو هستند شامل عدم گرمایش و سرمایش مناسب، عدم ویتترین مناسب برای نگهداری آثار، کارهای اساسی مانند ثبت شناسنامه‌ای و عکس‌تمامی آثار انجام نشده، نورپردازی استاندارد نیست. بروشور تنها به زبان فارسی است که آن هم دارای نواقص می‌باشد. لیبل آثار دچار اشکال است و ترجمه برخی اشتباه است. همچنین با توجه موقعیت مکانی موزه مقدم و رفت و آمد در بازار و اشیای قابل دسترس در موزه نیاز به دوربین‌های مناسب و نیروی حفاظتی (پلیس) است. متأسفانه امکانات خاصی جهت کارگاه آموزشی به دانش‌آموزان با توجه به این موزه دانشگاهی وجود ندارد و گاهی گروه‌ها خودشان وسایل نقاشی با خود می‌آورند و از آثار یا کاشی‌ها و فضای موزه نقاشی می‌کنند. عدم اطفای حریق مناسب با توجه به آثار.

ورودی موزه مقدم

حیاط بیرونی ، دیوار تجدد

حیاط اندرونی

موزه موسسه باستان شناسی:

در سال ۱۳۱۴ ش یک سال پس از تاسیس دانشگاه تهران، رشته باستان شناسی به عنوان یکی از نخستین گروههای آموزشی در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دایر گردید. در سال ۱۳۳۸ ش به همت دکتر عزت الله نگهبان، مدیریت گروه باستان شناسی، موسسه باستان شناسی دانشگاه تهران را با هدف ارتقای فعالیتهای تخصصی، پژوهشی و آموزشی باستان شناسی پایه گذاری شد. در واقع موسسه باستان شناسی، قدمتی به دیرینگی دوره پهلوی اول دارد. تاسیس این موسسه یکی از اولین گام ها برای استقلال باستان شناسی ایران است. طرح اولیه موزه پژوهشی موسسه باستان شناسی در سال ۱۳۷۶ ش بنا نهاده شد و در آذر سال ۱۳۸۳ ش به صورت رسمی افتتاح شد. تمامی اشیا به نمایش درآمده در این موزه از طریق کاوشها و حفاریهای گروه موسسه باستان شناسی دانشگاه تهران به دست آمده است. آثار در سه سالن و به ترتیب توالی سالن ها از دوران نوسنگی تا دوران اسلامی به نمایش درآمده است. سالن اول، آثار دوران نوسنگی که از تپه زاغه به دست آمد و نیز آثار دوران مس که از تپه قبرستان قزوین کشف شد در این سالن نگهداری می شود. در سالن دوم آثار مربوط به عصر آهن که اغلب از سگزآباد استخراج شده است، به نمایش درآمده است و در سالن سوم آثار مربوط به دوره تاریخی و اسلامی دیده می شود قدمت آثار موجود در موزه از هزاره هفتم پیش از میلاد تا دوره اسلامی قرن ۸ و ۷ را در برمی گیرد. از نکات قوت این مجموعه می توان به این موارد اشاره کرد: آثار بیشتر جنبه پژوهشی و علمی داشته و به همین دلیل به سطح علمی دانشجویان و اساتید کمک شایانی می کنند. اشیاء موزه از اکتشافات گروه کاوش دانشگاه تهران است و ترمیم آثار نیز در دانشگاه تهران انجام شده و لذا جنبه علمی و پژوهشی این موزه بسیار قابل توجه می باشد و رسالت یک موزه دانشگاهی در این مجموعه قابل استناد می باشد. از در کنار موزه کارگاه مرمت قرار دارد و آثار به دست آمده از حفاریها طبق استاندارد، استحکام بخشی و مرمت می شوند و سپس جهت مطالعه به موزه انتقال پیدا می کنند. کارگاه مرمت موزه مجهز به مواد و تجهیزات لازم جهت استحکام بخشی و مرمت می باشد. دیگر نکات مثبت این مجموعه دسترسی راحت به کتب تخصصی رشته باستان شناسی در طبقه همکف مجموعه می باشد. چالشهایی که موزه با آن مواجه

هست را می توان در چند مورد ذکر کرد: با توجه به آثار موزه نیاز به کاتالوگ لازم است. با وجود فعالیتهای میدانی از سال ۱۳۱۴ش در موسسه هیچ مرجع و دایره المعارفی از این فعالیتها به صورت مستند وجود ندارد. با توجه به اهداف موزه های دانشگاهی، بازدید برای دانش آموزان امکانپذیر نیست. به گفته آقای دکتر ده پهلوان رییس موسسه باستان شناسی، سال آینده بازدید برای عموم آزاد می باشد.

موزه موسسه باستان شناسی دانشگاه تهران

موزه اسناد مرکزی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

موزه اسناد مرکزی دانشگاه تهران در سال ۱۳۹۷ ش به عنوان نمایشگاه اثار قدیمی دانشگاه تهران افتتاح شد. این موزه به همت دانشگاه تهران، کتابخانه مرکزی دانشگاه با تلاش و پیگیری آقای عباس توکلی جلودار (کارشناس موزه) راه اندازی شد. اشیاء این مجموعه وابسته به دانشگاه و کتابخانه مرکزی است و به نوعی دانشگاه تهران تاریخ خود را به شکل بصری بیان می کند. گذر زمان در دانشگاه تهران از لابه لای آثار این مجموعه به خوبی قابل مشاهده است. این موزه حاوی آثار ارزشمند و مهمی شامل: عکسهایی از دوره قاجار از جمله آلبومهایی از عکاسان آن دوره مانند دیمیتتری یرماکوف و سوروگین و همچنین تک عکسها و پرتره هایی در قطع کابینت که در دوره قاجار معروف بوده و از مجموعه معیرالممالک به کتابخانه مرکزی رسیده است را شامل می شود. نگاتیوهای شیشه ای مربوط به سال ۱۸۹۴ م (۱۲۷۳ ش) مربوط به برادران لومیر در قطع ۱۸×۱۳ سانتی متر از دیگر آثار ارزشمند این موزه می باشد. موزه اسناد مرکزی دانشگاه تهران در وب سایت بین المللی موزه های دانشگاهی دنیا به ثبت رسیده است. یکی از موارد مثبت این موزه این است که کارشناس مسوول این مجموعه به عنوان فردی که دانش آموخته مرکز میراث فرهنگی است، تجربه و دانش خود را در شکل گیری این مجموعه به خوبی نشان داده است، نوع رنگ آمیزی دیوارها، نوع چیدمان آثار و نوع ویتترین بندی به خوبی نمایانگر دانش موزه ای است. اما لازم به ذکر است که مواردی نیز در ارتباط با این موزه قابل اهمیت است، از جمله؛ وجود لیبل های مناسب موزه، ثبت شناسنامه آثار و همچنین کاتالوگی که موزه و تا حدودی اشیاء را معرفی کند.

موزه اسناد کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

موزه اسناد کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

موزه جانورشناسی:

بنیان موزه جانورشناسی دانشکده زیست شناسی دانشگاه تهران توسط مرحوم دکتر مصطفی فاطمی در سال ۱۳۳۱ ش گذاشته شد. تکنیکهای تاکسیدرمی که دکتر فاطمی از اروپا با خود آورده بود و کمک دانشجویان و تکنسینها، منجر به شکل گیری تاکسیدرمی انواع گونه های پرندگان و بعضی از پستانداران شد. و در کنار این گونه ها نمونه های متفاوتی که از سراسر جهان نیز جمع آوری شده بود (تاکسیدرمی و یا خشک و اتاله کردن حشرات) در بخش جانورشناسی نگهداری می شدند. در سال ۱۳۳۸ ش با جمع شدن یک مجموعه نسبتا خوب از جانوران مختلف که تاکسیدرمی شده بودند و ماهی و خزندگانی که در محلولهای شیمیایی نگهداری می شدند موزه ای به نام موزه و آزمایشگاه دکتر فاطمی شکل گرفت متأسفانه در همین سال دکتر فاطمی از دنیا رفت و همسر ایشان خانم دکتر طلعت حبیبی راه دکتر را ادامه دادند. در سال ۱۳۵۶ با زیاد شدن نمونه ها ساختمان بزرگتری با وسعت ۸۰۰ متر مربع بین دو دانشکده ریاضی و دانشکده زمین شناسی با عنوان موزه علوم تاسیس شد. این موزه یکی از بهترین مجموعه پرندگان تاکسیدرمی شده که شاید بتوان گفت در خاورمیانه منحصر به فرد است را به نمایش می گذارد. بیش از ۲۰۰ گونه پرنده و ۲۰۱ نمونه از ۳۴ گونه مختلف از پستانداران که یا به طور کلی و یا بخشی از بدن آنها تاکسیدرمی شده اند را به نمایش می گذارد. این موزه شامل بخش نمایشی شامل: ماهی ها، خزندگان و دو زیستان، بی مهرگان و نمایش اسکلت مهره داران است در سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۰ ش به همت دکتر ساری ریاست دانشکده، موزه مرجع با نام اختصاری (ZUTC) پایه گذاری شد که در میان موزه های مرجع بین المللی جایگاه ویژه ای دارد. در این مجموعه بیش از ۶۰۰۰ نمونه جانوری از مناطق جغرافیایی مختلف ایران متعلق به پروژه های علمی اساتید و رساله های تحصیلات تکمیلی دانشجویان جمع آوری و مطالعه شده و همراه با کد موزه ای و اسناد بانک اطلاعاتی نگهداری می شود. موزه علوم به عنوان موزه دانشگاهی، اولین رسالت آن گردآوری و اشاعه اطلاعات علمی است در این رابطه نیز گام های قابل ملاحظه ای برداشته است، از این رهگذر تالیف کتاب چهارجلدی جانورشناسی به عنوان کتاب مرجع که

از مهمترین کتاب زمان خود بود. حدود ۲۰۰ تالیف از جمله کتاب (اطلس خرچنگهای خلیج فارس تالیف دکتر رضا نادرلو، ۲۰۱۷ به زبان انگلیسی) قابل تامل است.

از جمله نقاط قوت موزه علوم، بازدیدهایی دانش آموزی بوده است. نوع چیدمان موزه و اینکه بازدیدکنندگان در مسیر حرکت خود با گونه های جدید مواجه می شدند از موارد مثبت موزه است. برای بهتر شدن این موضوع نیاز به بهینه شدن بعضی موارد در موزه از قبیل تهیه کاتالوگ، لیبلهای استاندارد موزه نور دهی مناسب در فضا و استفاده از نور سرد در ویتترینها سیستم تهویه مطبوع و درب جداگانه برای موزه لازم است. که البته این مهم با توجه به بازسازی و احیاء موزه در زمان فعلی میسر می شود.

چالشهایی که موزه علوم با آنها روبه رو است نیز قابل تامل می باشد، در تاسیس موزه علوم اشخاص کارشناس و متبحری حضور داشته اند، (آقایان دکتر بلوچ، مهندس پارسا، دکتر محمد یزدان دوست و خانم دکتر پریچهر شاه بهرامی) کمبود افراد متخصص و نیروهای جایگزین یکی از چالشهای موزه علوم می باشد. تهیه مواد و محلولهای لازم (الکل و فرمالین مرک) برای نمونه دارای اهمیت بالایی است که بودجه آن توسط دانشگاه تامین نمی شود. آلودگی بعضی از نمونه ها در موزه به دلیل مجاورت درب موزه با خیابان زیاد است و نیاز به غبار رویی نمونه ها لازم به نظر می رسد. به عنوان مثال برای غبار رویی لک لک ها نیاز به بنزین هواپیما وجود دارد که در حال حاضر به دلیل کمبود بودجه میسر نمی باشد

موزه جانورشناسی دانشگاه تهران

موزه جانورشناسی دانشگاه تهران

موزه زمین شناسی:

موزه زمین شناسی شهید زراستوند دانشگاه تهران به صورت تخصصی به علوم زمین شناسی اختصاص دارد و قدیمی ترین موزه علمی زمین شناسی است و پایه گذاری آن به دهه ۱۳۲۰ ش باز می گردد. از زمان تاسیس رشته علوم طبیعی در سال ۱۳۱۷ ش در دانشگاه تهران، اساتید آن زمان از جمله مرحوم دکتر یدالله سحابی و دکتر فریدون فرشاد و سایر همکاران، نمونه های مختلف سنگها، کانی ها و فسیل های متنوعی از شرکت های معتبر و معروف آن زمان در خارج از کشور خریداری کردند، بعدها با گسترش پذیرفتن دانشجو و بازدیدهای علمی از سراسر ایران، نمونه های موزه غنی تر شد.

این موزه هم اکنون دارای مجموعه کاملی از سنگ ها و کانی های منحصربه فرد از ایران و سراسر جهان می باشد. این مجموعه دارای بیش از ۱۰۰۰۰۰ نمونه بسیار غنی سنگی، کانی و فسیلی است و در دو بخش مجزا شکل گرفته است. موزه تحقیقاتی، شامل مجموعه کانی ها، سنگهای آذرین، مجموعه های رسوبی، مجموعه سنگهای دگرگونی. موزه آموزشی، شامل مجموعه های مختلف سنگی-فسیلی ایران است که در راهروهای دانشکده و آزمایشگاهها متمرکز بوده و مورد استفاده دانشجویان قرار دارد. به طور کلی موزه زمین

شناسی دانشگاه تهران مرکز تحقیقاتی برای دانشجویان و اساتید می باشد و با توجه به آثار بزرگتر شدن فضای فیزیکی موزه لازم به نظر می رسد.

موزه زمین شناسی دانشگاه تهران

هرباریوم دانشکده زیست شناسی:

هرباریوم دانشگاه تهران در پردیس علوم واقع شده است. بنیان این مجموعه در سال ۱۳۵۹ شکل گرفت و در سال ۱۳۶۲ مورد بهره برداری قرار گرفت. اطلاعات مربوط به ۳۰۰۰ نمونه گیاهی که مربوط به ۶۰۰۰ گونه گیاهی هستند در قفسه های جداگانه ای نگهداری می شوند، در واقع هر یک از این گونه ها، پرونده های مجزایی دارند که داخل کمدهایی نگهداری می شوند و سابقه اطلاعاتی گونه های مختلف گیاهی که مربوط به مناطق جغرافیایی ایران می باشد را در اختیار محققین حوزه علوم گیاهی، داروسازی و... قرار می دهند. این مجموعه پیش از اینکه یک موزه باشد، بیشتر یک مرکز تحقیقاتی برای دانشجویان و محققان حوزه علوم گیاهی و داروسازی است. اما به اعتبار گونه هایی که مربوط به ۵۰ سال پیش می باشد، به صورت موزه شناخته می شود و مورد توجه قرار گرفته است.

هرباریوم دانشگاه تهران

موزه انگل شناسی:

موزه انگل شناسی وابسته به دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران با حمایت بنیاد ملی علوم ایران در سال ۱۳۸۸ ش در مساحتی حدود ۳۰۰ متر مربع افتتاح شد. این موزه اولین و تنها موزه اختصاصی انگل شناسی در خاورمیانه می باشد. در این موزه طیفی از انگل ها و ضایعات بافتی آنها و همچنین طرحهایی از انگلها که توسط دکتر موبدی و دکتر راک کشیده شده اند به چشم می خورد. از جمله نقاط قوت آن، حمایت از مطالعات اپیدمیولوژیک و کنترل بیماریهای انگلی و حفظ منابع ژنتیکی انگلها برای استفاده در تحقیقات و آموزش می باشد از موارد دیگر می توان به ارائه خدمات رایگان تشخیص نمونه های انگلی، نگهداری و ثبت آنها در صورت لزوم به نام آورنده و ارائه ترسیم انگل های تشخیص داده شده به آورنده اشاره کرد. براساس نمونه های موجود در موزه حدود ۹ پایان نامه و مقاله تالیف شده است. چالشهایی که موزه انگل شناسی با آن مواجه می باشد شامل چند مورد است: اولین قدم در بهبود شرایط این موزه گسترش فضای فیزیکی مجموعه است. قدم بعدی و شاید مهمترین، ایجاد پایگاه اطلاعاتی فون انگلی ایران است، در این راستا به روز شدن وب سایت موزه نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. تهیه کاتالوگ، شکل گیری موزه مجازی، یکسان سازی تمام جاها برای نگهداری نمونه های متفاوت، تهیه مطبوع نیز از

مواردی قابل اهمیت برای بازدهی بیشتر مجموعه می باشد. با توجه به نوع ویتترینهای موزه (ام دی اف) و استفاده از الکل برای نگهداری انگل ها اطفأ حریق امری ضروری برای موزه است، و تنها یک کپسول ده کیلویی برای سیستم اطفأ حریق مناسب به نظر نمی رسد.

موزه انگل شناسی دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران

موزه جانورشناسی (پردیس کشاورزی)

این ساختمان به واسطه سازنده آن "مارکوف" به این عنوان نامگذاری شده است. مارکوف ساخت ساختمان موزه جانورشناسی استاد جلال افشار را در کارنامه خود دارد. این بنا در سال ۱۲۹۶ مدرسه فلاح مظفری بود، اما پس از ۶ سال تعطیلی به مدرسه کشاورزی تبدیل شد و در نهایت نخستین دانشکده کشاورزی ایران در آن شکل گرفت. در سال ۱۳۰۷ بوسیله شادروان جلال افشار استاد جانورشناسی دانشکده کشاورزی این موزه پایه‌گذاری شد. این موزه از سال ۱۳۲۴ هجری شمسی (سال جدایی دانشکده کشاورزی از وزارت کشاورزی) زیر نظر دانشگاه تهران به فعالیت خود ادامه می‌دهد. موزه نخست شامل مجموعه‌ای از حشرات و جانوران مختلفی بود که از استان‌های شمال و جنوب جمع‌آوری شده بود و در امور آموزشی دانشجویان مورد استفاده قرار می‌گرفتند. ولی بتدریج با کوشش‌های استاد

جلال افشار و به دنبال آن دیگر متخصصان و استادان گروه گیاهپزشکی به شکل امروزی در آمد. این ساختمان مساحتی در حدود ۲۰۰۰ مترمربع و ۱۷ سالن در دو طبقه دارد که بیش از ۵۰ هزار نمونه جانوری از حشرات، کنه‌ها، آبیان، خزندگان، پرندگان و پستانداران را نیز در خود جای داده است این مجموعه شامل دو بخش علمی و عمومی است در بخش علمی شامل نمونه‌های شناسایی شده حشرات، کنه‌ها، نرم‌تنان، جونندگان، عنکبوت‌ها از جمله نمونه‌های هلو تایپ و پاراتایپ است. این مجموعه شامل بیش از پنجاه هزار نمونه حشره و بیش از پنج هزار نمونه کنه است که برای مطالعات رده‌بندی حشرات و کنه‌ها مورد استفاده استادان و پژوهشگران قرار می‌گیرد. در بخش عمومی شامل انواع جانوران بومی و غیر بومی از بسیاری از رده‌های جانوری بوده که توضیحاتی در زمینه زیست‌شناسی آنها ارائه شده است. این بخش برای آموزش دانشجویان و دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرد. نمونه‌هایی از آفات کشاورزی هم وجود دارد که روش‌های مبارزه با آنها به نمایش گذاشته شده است. از نقاط قوت پردیس کشاورزی (موزه جانور شناسی) وجود کتابخانه تخصصی شامل کتاب‌هایی به زبان‌های روسی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و فارسی است. همچنین برخی مجلات علمی در زمینه‌های جانورشناسی و حشره‌شناسی در این کتابخانه برای مطالعه علاقه‌مندان موجود است. همچنین برگ‌زاری کلاس‌های آموزشی جمع‌آوری جانوران، اتاله حشرات، تاکسیدرمی حیوانات، شناسایی و رده‌بندی جانداران، اکو توریسم، برگزاری بازدیدهای دانش‌آموزی در راستای توانمندسازی و معرفی رشته‌های گیاهپزشکی، حشره‌شناسی کشاورزی و بیماری‌شناسی گیاهی، اردوهای علمی دانش‌آموزی در قالب آموزش و آشنایی حیوانات، کارگاه‌های آموزشی گیاهپزشکی و جانورشناسی برای مدارس و مراکز آموزشی، آموزش جانورشناسی و رده‌بندی جانداران، آموزش طبیعت‌گردی و مشاهده جانوران (رد پا و آثار جانوران) به همراه تورهای طبیعت‌گردی درون استانی (کلاس عملی)، آموزش عکاسی ماکرو گرافی، آموزش تاکسیدرمی تمامی جانوران، آموزش‌های علمی کودکان در کلاس‌های کار با میکروسکوپ، تشریح جانوری و... از آنجا که یکی از نقاط مثبت موزه این است که باید بخشی از بودجه خودش را تامین کند موزه جانورشناسی کرج با ایجاد کردن فروشگاه کمکی به منبع در آمد موزه کرده است. این مجموعه نمایندگی رسمی پخش و فروش کتب انتشارات ایران شناسی و چند انتشارات دیگر در زمینه حیات‌وحش، محیط زیست، نقشه‌های سیاحتی

گردشگری و اطلس‌ها، کتاب‌های جغرافیایی و کتاب‌های راهنمای میدانی است. افزون بر آنها، تابلوها و جاسوئیچی حشرات و اقلام تزئینی جانوری نیز در فروشگاه عرضه می‌گردد. از پژوهش و تالیفات این موزه می‌توان به بررسی عمومی فون حشرات و اضافه نمودن گونه‌های جدید به کلکسیون علمی حشرات، جمع‌آوری و شناسایی حشرات گرده افشان درختان میوه، فون سوسک‌های دانه‌خوار بادام‌زمینی، فون شته‌های غلات ایران، فون راست بالان ایران، جمع‌آوری و شناسایی حشرات نارس، فون کنه‌های ایران و جهان و ساخت کلکسیون علمی از آنها، فون موربانه‌های ایران، فون زنبورهای ایران و تنظیم کلکسیون آنها، شناسایی و بررسی آفات گیاهی و انباری، شناسایی و بررسی پتانسیل بی‌مهرگان در کنترل بیولوژیک، بررسی وضعیت تاکسونومیک سخت‌بال‌پوشان خانواده Scarabaeidae در استان البرز، فون پروانه‌های خانواده Geometridae در ایران

در راستای ارتقا سطح علمی موزه، این مجموعه با موزه‌ها، مؤسسات و سازمان‌های بسیاری همکاری و مشارکت دارد که از جمله آنها می‌توان به موزه تاریخ طبیعی ارفورت آلمان، موزه تاریخ طبیعی هامبورگ، موزه تاریخ طبیعی برلین، مرکز تنوع زیستی مونته‌نگرو، دانشگاه مونته‌نگرو، سازمان حفظ نباتات کشور، مؤسسه جنگل‌ها و مراتع کشور و گروه گیاه‌پزشکی دانشگاه تهران اشاره کرد. مجموعه موزه جانورشناسی استاد جلال افشار (نخستین موزه جانورشناسی کشور)، پیشرو در آموزش نسل نو در راستای ارتقا سطح علمی کشور با همکاری موزه‌ها و دانشگاه‌های بزرگ ایران و جهان، منحصر به فردترین مجموعه جانوری را ایجاد کرده است تا نقشی کوچکی در رشد میهن عزیزمان ایفا نماید.

ساختمان دانشگاه کشاورزی

موزه جانوری پردیس کشاورزی

چشم اندازهای موزه ها:

نگاهی به موزه های دانشگاه تهران از زمان شکل گیری تا کنون نشان می دهد که علی رغم این واقعیت که گشایش و گسترش این موزه ها در ایران با تأخیر حدود سه سده در مقایسه با نمونه های خارجی آنها همراه بوده با این حال در سال های اخیر این موزه ها با پشتکار و تلاش دانشگاهیان جوان و ایده های جدید در حال توسعه هستند. نتایج بررسی حاضر و مشاهده موزه ها و پژوهش در تاریخ پیدایش و مسیر توسعه آنها در طول این دوره کوتاه مدت چشم اندازهای روشنی را برای رشد و توسعه آنها در آینده نشان می دهد. به ویژه با توسعه فن آوری های دیجیتال، راه اندازی وب سایتها و پیشرفت موتورهای جستجو و شبکه های اجتماعی که موجب تسریع و تسهیل گسترش اطلاعات را فراهم کرده است. این فن آوری های جدید از دیگر سو موجب راحتی برقراری در ارتباط با موزه ها نیز فضای بهتری برای مخاطبان خود به وجود آورده است. موزه های دانشگاهی در ارتباط با این موضوع سهم قابل توجهی را ایفا می کنند از یک سو با بازدیدکنندگان روبه رو هستند و از سوی دیگر و با توجه به رسالت دانشگاه در امر پژوهش و تحقیق، ارائه مقالات و پژوهشهای علمی از طریق وب سایت موزه و به روز آمدن سایت امری ضروری است. انتشار نتایج آخرین پژوهشها و تحقیقات از طریق شبکه های اجتماعی مانند تلگرام، اینستاگرام و نیز راه اندازی نشریه های الکترونیکی از آخرین تحقیقات علمی موزه نیز می تواند به پویا بودن امر پژوهش کمک شایانی نماید.

اهداف آموزشی یک موزه دانشگاهی و نیز ارتباط با مخاطب خاص (اساتید، دانشجویان و پژوهشگران) و مردم عادی می تواند به طور موازی به پیشبرد اهداف موزه دانشگاهی کمک نماید. به طور کلی در جهان امروز اشتیاق و علاقه زیادی برای ارتباط با موزه ها هم برای قشر دانشگاهی و هم قشر عادی جامعه مشاهده می شود. با این حال موزه های دانشگاهی با زبان خاص خود برای برقراری ارتباط با مخاطبان نشان جایگاه متفاوتی با سایر موزه ها دارند. اطلاعات و نیز اشیایی که در این موزه ها دارند در صورتی که بتوانند در اختیار مردم عادی نیز قرار داده شوند می توانند جایگاه خود را در میان مردم عادی و حتی خانواده ها نیز پیدا کنند. میان موزه های دانشگاه تهران، باغ موزه نگارستان، خانه موزه مقدم موزه

جانورشناسی پردیس علوم موزه اسناد مرکزی دانشگاه تهران به این مهم دست پیدا کرده اند

در زمان حاضر موزه ها در سطح دنیا می توانند بخشی از منابع مادی کشور خود را تامین کنند. موزه های دانشگاهی نیز با مدیریت کارآمد و حمایت از ایده های خلاقانه و جذاب می توانند بخشی از بودجه مجموعه خود و حتی دانشگاه را فراهم کنند.

علاوه بر این، با برنامه های پژوهشی خلاق و نیز تعامل با سایر مراکز و نهادهای آموزشی این موزه ها و اطلاعات مرتبط با آنها را می توان در قالب برنامه های آموزشی به متن جامعه آورد. برگزاری کارگاه های مخصوص با خانواده ها و مردم عادی در سطح جامعه نیز می توان این موزه ها و اطلاعات آنها را به بطن جامعه آورد و تعامل آنها را محکم تر کرد. علاوه برای موزه ها و اشیای و اطلاعات مرتبط با آنها می تواند ابزارها و بسترهای مطالعاتی و پژوهشی مناسبی برای پروژه ها و پایان نامه های دانشجویی فراهم کند. از سوی دیگر این موزه ها می توانند فضاهای مناسبی برای برای برگزاری برخی از کلاس های آموزشی دانشگاهی فراهم کنند. که متأسفانه سهم آنها در این زمینه های آموزشی چندان قابل توجه نیست.

Abstract

University Museums are educational and research institutions connected to the universities which have been established to maintain the cultural identity and are of main sources of universities' research. The earliest university museum was first established at 17th century in the world. These museums are a quiet new phenomenon in Iran, dating back to the early 20th century. Present paper is the result of a filed research which data has been collected through interview with their responsible. The results of this study demonstrate that despite their novelty in Iran, and all the problems they had on their way, these museums have made significant developments.

تشکر و قدردانی: برخورد لازم می دانم از خانم دکتر زهرا کوزه گری (باستان شناس) آقایان: جناب آقای دکتر حسن صالحی (کارشناس مسوول موزه پردیس علوم) جناب آقای مهندس آهو (کارشناس مسوول موزه انگل شناسی) جناب آقای دکتر اخوت (کارشناس مسوول هرباریوم) مجموعه باغ موزه نگارستان و مجموعه موزه مقدم که با راهنماییهای خود ما را در انجام این پژوهش یاری داده اند، نهایت سپاسگذاری و قدردانی را داریم.

پ.ن: عکسهای داخل متن توسط نگارندگان تهیه شده است.

منابع:

1. Arnold-Forster, K. (2006). Museums for the Future: Recognizing new relevance for University Museums.
2. Boylan, P. (1999) Universities and Museums: past, present and future. *Museum Management and Curatorship*, 18,1: 43-56.
3. Chatterjee, H. J. (2011). Object-based learning in higher education: The pedagogical power of museums. *International Committee for University Museums and Collections (UMAC) Proceedings*, 3.
4. Guthe, A. K. (1966), The Role of a University Museum, *Curator: The Museum Journal*, Vol. 9: 103- 105.
5. Hamilton, J. (1995). The role of the University curator in the 1990s, *Museum Management and Curatorship*, 14(1), 73-79.
6. Lourenço, M. 'Where past, present and future knowledge meet: An overview of university museums and collections in Europe', paper presented at Atti Convegno d'Autunno dell'Associazione Nazionale Musei Scientifici, 'Il

Patrimoni della Scienza, Le collezione di interesse storico' Torino, November 10-12, 2004.

7. Lourenço, M. C. (2005). *Between two worlds: The distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe* (Doctoral dissertation).
8. Sandell, R., & Nightingale, E. (2012). *Museums, equality, and social justice*. Abingdon, Oxon: Routledge.
9. UMAC formal website, <https://university-museums-and-collections.net/>, Accessed in 2.24.2021, at 16.04